

מכון ון ליר בירושלים
THE VAN LEER JERUSALEM INSTITUTE
معهد فان لير في القدس

הנחיות להתקנת כתבי יד במדעי הרוח

א. כללי

1. עיצוב פסקה וגופן

- בגוף הטקסט ישמש גופן "דייוויד", גודל 12, ברווח של שורה וחצי, ביישור דו-צדדי. ללועזית ישמש גופן "טיימס ניו רומן", גודל 12.
- שורה ראשונה בכל פסקה ברצף הטקסט תזוח שמאלה ב-1.27 ס"מ. בין פסקה לפסקה לא יהיה רווח יתר.
- שורה ראשונה בפסקה שמתחילה אחרי כותרת, אחרי ציטוט מוזח ואחרי לוח או תרשים לא תזוח.
- בשילוב מונח או שם לועזי בסוגריים בתוך טקסט עברי יש להקפיד שהסוגריים יהיו בגופן עברי. סימן פיסוק בסוף טקסט לועזי יהיה בגופן ובכיוון עבריים. באופן כללי יש להקפיד שבטקסט בעברית כל הספרות וכל הסימנים יופיעו בגופן עברי. במידת הצורך יש להעביר מאנגלית לעברית באופן ידני.

2. עיצוב כותרות

כותרות הפרקים: **דייוויד 18, מודגש**
מדרג הכותרות בתוך הפרקים:
דייוויד 16, מודגש
מרים 12, מודגש
דייוויד 12, מודגש

שימו לב:

- יש להימנע מחלוקה מסועפת מדי של הטקסט.
- בין שני חלקי כותרת יבואו נקודתיים ולא קו מפריד.
- אין לסמן כותרת בקו תחתי.

3. כתיב

- במכון נהוגים כללי הכתיב חסר הניקוד של האקדמיה ללשון העברית (ראו [כאן](#)), למעט המילים האלה: אמנם, צהריים, מחרת, הנה, מינהל, אמנות.

שימו לב:

דלקה, שרפה, גזרה וכן הלאה, אבל: עבירה, בריכה, ברירה
עימו/עימה, איתו/איתה, צילו, איטי, קיצו, ליבו, אמיתי/אמיתות
תפיסה, פריסה, סרטוט
אישמר, אימנע, איבנה, איאלץ
מייד, מייד, שמיים

תוכנית, חוכמה, יוזמה
מקילות, מגינות, מגינים
בינלאומי, אינסופי, אין-סוף, אין-ספור
אמך/אמנות אומן/אימנות

- מילים לועזיות :
תיאוריה, תיאולוגיה, ריאל, אידיאל, אידיאולוגיה,
מוזיקה, פיזיקה, פיזי
אמריקני, אפריקני, אירופי, שווייצי, פורטוגלי, פלסטיני,
אנגלוסקסי
אנרכיה, אנרגיה, פנסיה, קדנציה, אינטראקציה
אירציונלי, אסימטרי
טריוויאלי, רלוונטי, קונסרוטיבי, אינדיווידואלי
אוניברסלי, פריבילגיה, מוטיבציה
בירוקרטי, קונסנוזוס, פרויקט, ליניארי, גנאלוגיה
אגרסיבי, פסיבי, אקטיבי, נאיבי
תזה, תמה, ספּרה, דקאן, פרויקט
תנועת a ככל האפשר בלי אל"ף: גלובלי, לוקלי, לימינלי, בינרי,
קנון (אבל: קלאסי, מאגיה, סאטירה, זיאנר)

יש להעדיף מונחים עבריים על פני מונחים לועזיים

- שמות :
אסלאם, פקיסטן, אפגניסטן, טורקיה, איראן, עיראק, שוודיה,
נורווגיה, פריז

4. הדגשות

- הדגשת טקסט תיעשה בגופן מודגש (ורצוי להמעיט בהדגשות). סימן הפיסוק הצמוד למילה מודגשת יופיע ללא הדגשה. הדגשת מילים בלועזית תיעשה באות נטויה.
- **שמות פרסומים בעברית יופיעו בהדגשה** – גם בגוף הטקסט וגם ברשימת המקורות.

5. אותיות נטויות

- **אין להטות אותיות עבריות כלל**. הטיה תשמש להדגשת מילים בלועזית ולכתיבת שמות פריטים ביבליוגרפיים לועזיים.

6. מספרים

- טווח מספרים ייכתב **מימין לשמאל**: 233--244; 1987--1998.
- עשורים ומאות יבוטאו במילים: **שנות התשעים**; **המאה התשע-עשרה**; **המאה העשרים**.
- מספרים המבוטאים במילה אחת ייכתבו במילים: **שבעה ספרים**; **שלושים איש**. מספרים אחרים ייכתבו בספרות: **15 ילדים**; **1,450 צעירים**; **22 אחוזים**.

7. תאריכים

- תאריכים בגוף הטקסט ייכתבו במלואם: **א' בניסן תש"ף**; **י"א בתמוז תשמ"א**; **22 בפברואר 1997**; **8 במאי 2019**.

8. שמות פרטיים

- שמות אישים, הוגות וחוקרים ייכתבו **במלואם** באזכור הראשון בטקסט: **חנה ארנדט**; **ישעיהו ליבוביץ**; **פיודור מ' דוסטויבסקי**. באזכורים הבאים ייכתב שם המשפחה בלבד.
- שם לועזי שקשה לשחזר את צורתו על פי התעתיק העברי יובא בסוגריים בלועזית בפעם הראשונה שהוא נזכר (בסוגריים ייכתב שם המשפחה בלבד): **זיזוף שאיי-בר (Chailley-Bert)**.
- **ראשי תיבות של שמות רבנים**: בפעם הראשונה שזכר השם יש להביאו במלואו (למעט שמות מקובלים מאוד, למשל: הרמב"ם, רש"י, ולידו, בסוגריים, ייכתבו ראשי התיבות המקובלים. באזכורים הבאים אפשר להסתפק בראשי התיבות: **ר' משה קורדוברו (רמ"ק)**; **ר' נחמן קרוכמל (רני"ק)**; **ר' שמעון בן גמליאל (רשב"ג)**.

9. מובאות

- המובאות צריכות להיות זהות לחלוטין למקור. כל הסבר, השלמה או תוספת יבואו בסוגריים מרובעים: "עצם קיומו [של עם ישראל] מעיד על כך".
- מובאות ברצף הטקסט יובאו במירכאות כפולות. מובאות ארוכות מארבע שורות יובאו בקטע מוזח שמאלה, בלי מירכאות. אחריהן יבוא רווח כפול.
- **אין לשלב קטעים לועזיים ברצף הטקסט.** מובאות לועזיות יש להביא בתרגום לעברית, ולהפנות למקור הלועזי (אין צורך לצטט את המקור הלועזי של קטע שתורגם). **אם החיבור פורסם בעברית, יש לצטט מהפרסום העברי ולהפנות אליו.**
- פסיחה במובאה תצוין בעזרת שלוש נקודות בתוך סוגריים מרובעים, עם רווח לפנייהם ואחריהם: "המציאות החדשה שנוצרה בארץ [...] הבליטה את חשיבותו של לימוד השפה הערבית".

10. מירכאות

בטקסט ישמשו מירכאות כפולות לכל עניין ("). מירכאות יחידות (!) ישמשו רק לציון מירכאות בתוך מירכאות. מונחים באנגלית ייכתבו ללא מירכאות, ובדרך כלל באותיות קטנות (lower case).

11. הערות שוליים

- הפניה להערת שוליים בגוף הטקסט תבוא **לאחר** סימן הפיסוק (למעט קו מפריד): **הנושא נדון בהרחבה בספרות המחקר**¹.
- רצוי להימנע מהפניה להערות בכותרות.
- בסוף הערת שוליים שכולה לועזית לא תבוא נקודה.

12. מקפים

- יש להבחין בין שלושה סוגי מקפים:
  1. מקף עליון (הייפן): חד-משמעי, חברתי-מדיני, אי-שוויון (ביידוע: האי-שוויון), כלל-אנושי.
  2. קו טווח (לציון טווח או ניגוד; יסומן באמצעות שני מקפים עליונים רצופים): כביש חיפה-תל אביב, יחסי רופא-חולה, מילון אנגלי-עברי, עמ' 101--110.
  3. קו מפריד: שני הילדים – ראובן ושמעון – נולדו ביום אחד.
- צירופים:

עם מקף

תחיליות שאינן מילים לעצמן: אי-אפשר, דו-קיום, חד-ערכי, רב-תרבותי (אבל: רבגוני, חדגוני).

שימו לב: יש להבחין בין "רב" במובן "גדול": רב חובל, רב חשיבות; ובין "רב" במובן "ריבוי" (multi): רב-תרבותי, רב-משמעי.

תחיליות לועזיות: א-היסטורי (אבל: אפריורי, אסימטרי), אנטו-ציוני, פוסט-לאומי (אבל: פוסטקולוניאלי, פוסטמודרני), מטה-הלכה, ניאו-ליברלי, פרה-פסיכולוגיה.
צירופי יחס: פנים-מפלגתי, כלל-ארצי, בתר-מקראי, על-אזורי, טרום-ממלכתי (אבל: בינלאומי; אינסופי)
צירופים המהווים מהות אחת: חברתי-כלכלי, מזרח-אירופי, ארץ-ישראלי

בלי מקף: אי פעם, אי שם, על פי, על ידי, סמיכויות: בית ספר, בר מצווה.

ב. ביבליוגרפיה

1. שיטת ההפניות המקוצרות

- ההפניות לספרים ולמאמרים תיעשה בשיטת ההפניות המקוצרות: **לכל פריט ביבליוגרפי יינתן קיצור המורכב משם המשפחה של המחבר ומקיצור שם הפריט – בשפת המקור. קיצור שם הפריט ייכתב במירכאות, בהדגשה או בהטיה – לפי סוג הפריט.** ההפניות ייכתבו בהערות השוליים. בסוף הספר תובא רשימת מקורות ובה מראי המקום המלאים של הפריטים שיש אליהם הפניה בגוף הספר (לאופן הרישום של מראי המקום ראו הדוגמאות שלהלן).
- קיצורים של פריטים בערבית ייכתבו **בתעתיק לעברית.**
- קיצורים של פריטים בשפות סלאביות ייכתבו **באותיות לטיניות** (ולא קיריליות).
- קיצור שם הפריט צריך להיות משמעותי (מילה בסמיכות, למשל, אינה יכולה לשמש קיצור). רצוי שהקיצור לא יעלה על שלוש מילים.
- שיטת ההפניות המקוצרות אינה חלה על פריטים מן העיתונות היומית, על תעודות ארכיוניות, על ערכים מילוניים, על ספרי המקרא, על ספרות חז"ל, על פירושים, על ספרות חיצונית, על הברית החדשה, על הקוראן ועל מקורות קלאסיים. **מראי המקום לפריטים אלו יובאו במלואם בהערות שוליים והפריטים לא ייכללו ברשימת המקורות.**

2. רשימת המקורות

- **חשוב להקפיד על מראי מקום מלאים** (לאופן הרישום ראו הדוגמאות שבהמשך). השם הפרטי הראשון של המחבר, העורך או המתרגם יובאו במלואם.
- הרשימה תסודר בסדר אלפביתי על פי שמות המשפחה של המחברים או המחברות. פריטים שונים של אותו המחבר יירשמו בסדר כרונולוגי, מן המוקדם למאוחר. שמות פרסומים בעברית ובתעתיק מערבית ייכתבו **בהדגשה**, ובלועזית – בהטיה. שמות מאמרים, הרצאות ועבודות דוקטור ייכתבו בין מירכאות כפולות.
- כותרות בשפות זרות ייכתבו בשפת המקור, **באותיות לטיניות**. לכותרות בשפות לא שכיחות (למשל שפות סלביות) יצורף תרגום בסוגריים מרובעים. כותרות בערבית ייכתבו **בתעתיק לעברית**, ויצורף להם תרגום בסוגריים מרובעים.
- במראי מקום לפרסומים לועזיים, כל המילים והקיצורים **שאינם חלק משם הפרסום** (למשל (in, and, ed., trans.)), לרבות שם העיר שבה החיבור ראה אור, ייכתבו **באנגלית, גם אם הפריט בשפה אחרת.**
- במראה מקום לפריט מתורגם יש להביא את שם המתרגמת או המתרגם אחרי שם הפריט ולציין את השפה שממנה תורגם (אלא אם כן התרגום מאנגלית): **מצרפתית רמה איילון**. אם תורגם מאנגלית, ייכתב כך: **בתרגום יוסי מילוא**. שם המתרגם והשפה שממנה תורגם יצוינו גם במראי מקום לפריטים מתורגמים לאנגלית: **trans. from the French Alan Sheridan**.
- נדרשת התאמה מלאה בין ההפניות בגוף הספר לבין רשימת המקורות: כל הפריטים שיש אליהם הפניה בספר צריכים להופיע ברשימת המקורות, ולכל הפריטים ברשימת המקורות צריכה להיות הפניה בספר.
- **מראי מקום לפריטים מקוונים ייכתבו כרגיל**. אין צורך לציין שהפריט מקוון. כתובת האינטרנט תובא רק כאשר אי-אפשר למצוא את הפריט על ידי הקלדת שמו או כאשר יש חשש לאי-הבנה.

דוגמאות לרישום הפניות ומראי מקום לפי סוג הפרסום

ספרים

הפניה בהערות שוליים: ¹ ליבוביץ, **יהדות**, עמ' 167.
 רישום הפריט ברשימת המקורות: ליבוביץ, ישעיהו, **יהדות**, עם יהודי ומדינת ישראל, ירושלים ותל אביב: שוקן, תשל"ט.

הפניה בהערות שוליים: ¹ מנדלסון, **ירושלים**, עמ' 27.
 רישום הפריט ברשימת המקורות: מנדלסון, משה, **ירושלים: כתבים קטנים בענייני יהודים ויהדות**, מגרמנית שלמה הרברג, רמת גן: מסדה, 1947.

הפניה בהערות שוליים: Schäfer, *Synopse zur Hekhalot Literatur*¹
 רישום הפריט ברשימת המקורות: Schäfer, Peter, *Synopse zur Hekhalot Literatur*,

Tubingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1981.

Riedweg, *Pythagoras*¹: הפניה בהערות שוליים:
Riedweg, Christoph, *Pythagoras: His Life, Teaching and Influence*, Cornell: Cornell University Press, 2005.

ספרות רבנית

הפניה בהערות שוליים: ¹ סרוק, "נעים זמירות", עמ' כו.
רישום הפריט ברשימת המקורות: סרוק, ר' ישראל, "נעים זמירות ישראל", *שבע אמרי חן*, ירושלים תשמ"ז, עמ' כה--פד.

הפניה בהערות שוליים: ¹ ויטאל, *ספר החזיונות*.
רישום הפריט ברשימת המקורות: ויטאל, ר' חיים, *ספר החזיונות: יומנו של ר' חיים ויטאל*, ההדיר והוסיף מבוא והערות משה מ' פיירשטיין, ירושלים: יד יצחק בן-צבי, תשס"ו.

הפניה על פי שם החיבור

הפניה בהערות שוליים: ¹ *ספר ערוגת הבושם*, ג, עמ' 34.
רישום הפריט ברשימת המקורות: *ספר ערוגת הבושם*, א—ד, מהדורת אפרים א' אורבך, ירושלים תרצ"ט—תשכ"ג.

הפניה בהערות שוליים: ¹ *ספר האמונות והדעות*, המאמר השני, עמ' פא.
רישום הפריט ברשימת המקורות: *ספר האמונות והדעות*, מהדורת יוסף קאפח, ירושלים תש"ל.

פרק מספר

הפניה בהערות שוליים: ¹ אופיר, "יהודי-גוי".
רישום הפריט ברשימת המקורות: אופיר, עדי, "יהודי-גוי", *עבודת ההווה: מסות על תרבות ישראלית בעת הזאת*, תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 2001, עמ' 52--84.

הפניה בהערות שוליים: ¹ שלום, "מצווה הבאה בעבירה".
רישום הפריט ברשימת המקורות: שלום, גרשם, "מצווה הבאה בעבירה", *מחקרים ומקורות לתולדות השבתאות וגלגוליה*, ירושלים: מוסד ביאליק, 1974, עמ' 67--69.

הפניה בהערות שוליים: ¹ Lessing, "Ernst und Falk," p. 453.
רישום הפריט ברשימת המקורות: Lessing, Gotthold E., "Ernst und Falk: Gespräche für Freymäurer," in *Werke VIII: Theologiekritische Schriften III*, München: Hanser, 1979, pp. 451—488.

מאמר בקובץ

הפניה בהערות שוליים: ¹ שוורץ, "כוחה ותפקידה של השירה העברית".
רישום הפריט ברשימת המקורות: שוורץ, מיכאל ד', "כוחה ותפקידה של השירה העברית בשלהי העת העתיקה", *ישראל ל' ליון (עורך), רצף ותמורה: יהודים ויהדות בארץ ישראל הביזנטית-נוצרית*, ירושלים: יד יצחק בן-צבי, תשס"ד, עמ' 452—462.

הפניה בהערות שוליים: ¹ Bassnett and Trivedi, "Introduction," pp. 3--5.
רישום הפריט ברשימת המקורות: Bassnett, Susan, and Harish Trivedi, "Introduction: Of Colonies, Cannibals and Vernaculars," in idem (eds.), *Post-Colonial Translation: Theory and Practice*, London and New York: Routledge, 1999, pp. 1—18.

כרך בסדרת ספרים

אם הדגש מושם על הכרך, שם הסדרה יבוא אחריו, בסוגריים, בלי הטיה או הדגשה, ואחריו מספר הכרך:
הפניה בהערות שוליים: ¹ Biller and Zeigler, *Religion and Medicine*.
רישום הפריט ברשימת המקורות: Biller, Peter, and Joseph Zeigler (eds.), *Religion and Medicine in the Middle Ages* (York Studies in Medieval Theology, 3), Rochester, N.Y.: Boydell and Brewer, 2001.

אם הדגש מושם על הסדרה, שמה יבוא לפני שם הכרך, וביניהם פסיק (שם הכרך ייכתב בלא הדגשה): הפניה בהערת שוליים: ¹ שקד, **הסיפורת העברית**, עמ' 67. רישום הפריט ברשימת המקורות: שקד, גרשון, **הסיפורת העברית 1880--1980**, ד: בחבלי הזמן – הריאליזם הישראלי 1938--1980, ירושלים ותל אביב: כתר והקיבוץ המאוחד, 1993.

מאמר בכתב עת

הפניה בהערת שוליים: ¹ ויזלטיר, "רשימות בתפוזרת". רישום הפריט ברשימת המקורות: ויזלטיר, מאיר, "רשימות בתפוזרת", **מאזנים** 6, נה (נובמבר 1982), עמ' 30--33.

הפניה בהערת שוליים: ¹ Klatzkin, "Interview". רישום הפריט ברשימת המקורות: Klatzkin, Jacob, "Interview with a Philosopher," *The National Jewish Monthly* 58 (1994), pp. 154—155.

עבודות מוסמך ועבודות דוקטור

הפניה בהערת שוליים: ¹ אלקיים, "סוד האמונה". רישום הפריט ברשימת המקורות: אלקיים, אברהם, "סוד האמונה בכתבי נתן העזתי", עבודת דוקטור, האוניברסיטה העברית בירושלים, 1994.

הפניה בהערת שוליים: ¹ Wildenthal, "Colonizers and Citizens". רישום הפריט ברשימת המקורות: Wildenthal, Lora J., "Colonizers and Citizens: Bourgeois Women and the Woman Question in the German Colonial Movement, 1886--1914," Ph.D. dissertation, University of Michigan, 1994.

אנציקלופדיות

הפניה בהערת שוליים: ¹ ליכט, "מזמור". רישום הפריט ברשימת המקורות: ליכט, יעקב, "מזמור", **אנציקלופדיה מקראית**, ד, ירושלים: מוסד ביאליק, תש"ל.

דוחות

הפניה בהערת שוליים: ¹ אנדבלד ואחרים, **ממדי העוני**. רישום הפריט ברשימת המקורות: אנדבלד, מירי, דניאל גוטליב, אורן הלר ולהב כראדי, **ממדי העוני והפערים החברתיים: דוח שנתי, 2018**, המוסד לביטוח לאומי, 2019.

הפניה בהערת שוליים: ¹ *NHS England Annual Report*. רישום הפריט ברשימת המקורות: *NHS England Annual Report and Accounts 2018/19*, July 11, 2019.

מאמרים מן העיתונות היומית (בדפוס או בגרסה מקוונת)

הפניה בהערת שוליים: ¹ פלס, "שמחת האמונה". רישום הפריט ברשימת המקורות: פלס, יוסי, "שמחת האמונה בערכי היסוד של האנושות", **הארץ**, 19.11.2003.

הפניה בהערת שוליים: ¹ Vigdor, "Wisconsin Supreme Court". רישום הפריט ברשימת המקורות: Vigdor, Neil, "Wisconsin Supreme Court Strikes Down Stay-at-Home Order," *The New York Times*, May 13, 2020.

3. הפניות לפריטים שלא על פי שיטת ההפניות המקוצרות

כאמור לעיל, מראי מקום של תעודות ארכיוניות, של כתבי יד, של ערכים מילוניים, של ספרי המקרא, של ספרות חז"ל, של הברית החדשה, של הקוראן ושל מקורות קלאסיים יירשמו במלואם בהערת שוליים ולא ייכללו ברשימת המקורות.

מכתבים ותעודות ארכיוניות

- מראה המקום יירשם על פי הסדר הזה: שם הכותב, "כותרת התעודה", תאריך, שם הארכיון, מס' התיק:
- דוח רופין אל הלשכה המרכזית של "קרן קיימת" בקלן, 26.8.1912, אצ"מ, KKL 2 122.
- "גילוי דעת של הסוכנות היהודית", 29.11.1943, אצ"מ, S25/5547.
- "הודעה לעיתונות", 29.6.1967, אמ"י, גל-11/13172.
- בהפניה הראשונה אל הארכיון ייכתב השם המלא של הארכיון ובסוגריים השם המקוצר: ארכיון מדינת ישראל (להלן: אמ"י); הארכיון הציוני המרכזי (להלן: אצ"מ). באזכורים חוזרים יובא רק השם המקוצר.
- באזכור חוזר של התעודה ייכתב בקיצור שם התעודה, ולאחר מכן תבוא בסוגריים הפניה להערה שבה נכתב מראה המקום המלא לתעודה: דוח רופין (לעיל הערה 00).

ערכים מילוניים

"נשף", מילון בן-יהודה, ח, עמ' 3835—3836.

חיבורים בכתבי יד

- מראה המקום יירשם על פי הסדר הזה: שם המחבר, כותרת החיבור (בלי הדגשה או הטיה), מראה מקום על פי החלוקה הפנימית של החיבור, שם כתב היד, סימן כתב היד, מספרי העמודים שאליהם מכוונת ההפניה:
- יצחק דמן עכו, אוצר החיים, כ"י מוסקבה גינצבורג 775 (פוטוסטאט אוסף שלום 218), דף קנד ע"ב.
- באזכור חוזר ייכתב שם החיבור (בקיצור), או שם המחבר, ולאחר מכן תבוא בסוגריים הפניה להערה שבה נכתב מראה המקום המלא לחיבור: אוצר החיים (לעיל הערה 00), דף קמא ע"א.

ספרי המקרא

- שמות ספרי המקרא יירשמו במלואם.
- מספר הפרק ומספר הפסוק יצוינו באותיות, ללא גרש או גרשיים, וביניהם יפריד פסיק: שמואל א ג, ג--ה.
- הפניה לכמה פסוקים באותו הפרק: בראשית ב, א--ו, ט.
- הפניה לכמה פרקים באותו הספר: מלכים ב ג; ו.

ספרות חז"ל

- משנה (משנה, שם המסכת פרק, משנה): משנה, אבות א, א.
- תלמוד ירושלמי (ירושלמי, מסכת, פרק, הלכה [דף ועמ']): ירושלמי, יבמות ד, א (ה ע"ב--ע"ג).
- תלמוד בבלי (בבלי, שם המסכת דף ועמ'): בבלי, מנחות לו ע"א. בבלי, בבא קמא קיג ע"ב.
- מדרשים תחילה מראה מקום על פי החלוקה המסורתית, ואחר כך, בסוגריים, מראה המקום על פי המהדורה שעליה הסתמך המחבר: שמות רבה ה, כב (מהדורת שניאן, עמ' 179--180). בראשית רבה יז, א (מהדורת תיאודור-אלבק, עמ' 151). מדרש תהלים צ, ג (מהדורת בובר, דף קצד ע"א).
- תוספתא: תוספתא, ראש השנה כ, א (מהדורת ליברמן, עמ' 311).

ספר הזוהר

זוהר, חלק ב, מה ע"א.
זוהר, חלק ג, קג ע"ב -- קד ע"א.

מפרשי התנ"ך

בהפניה הראשונה לפירוש רצוי לציין באיזו מהדורה השתמש המחבר :
רשב"ם על שיר השירים א, ח (מהדורת שרה יפת, ירושלים תשמ"ח).
רש"י על שמואל א יד, ט.
רד"ק על יהושע י, יב.
רבנו בחיי על שמות יד, כז.
הרמב"ן על דברים יז, טז.

רמב"ם

בהפניה הראשונה לחיבור רצוי לציין באיזו מהדורה השתמש המחבר. אין צורך לכתוב את המילים "חלק" ו"פרק":
רמב"ם, מורה נבוכים א, נט (מהדורת מיכאל שוורץ, תל אביב 2003).
רמב"ם, פירוש המשנה, שבת ט, יב (מהדורת יוסף קאפח, ירושלים תשכ"ג--תשכ"ט).
רמב"ם, משנה תורה, הלכות מלכים א, א.

ספרים חיצוניים

חשמונאים ב יב, יג (תרגום הרטום, עמ' 58).
בן סירא נ, א--ד (מהדורת סגל, עמ' שמ--שמא).

הברית החדשה

מספר הפרק ומספר הפסוק יירשמו בספרות. בין הפרק לפסוק יפרידו נקודתיים :
חזון יוחנן 13 : 1 (תרגום פרנץ דליטש).
איגרת פאולוס אל הרומים 7 : 19.
מעשי השליחים 13 : 13—52.

הקוראן

סורה ב 122 (תרגום ריבלין).

מקורות קלאסיים

תחילה מראה מקום על פי החלוקה הקדומה, ואחר כך, בסוגריים, מראה המקום על פי המהדורה שעליה הסתמך המחבר :

הומרוס, איליאדה טו, שורות 189—192 (תרגום שאול טשרניחובסקי, תל אביב תשנ"א, עמ' 349).

אפלטון, קריטיאס c—109b (תרגום יהודה ג' ליבס, **כתבי אפלטון**, ד, ירושלים ותל אביב תשכ"ה, עמ' 12—13).

Plinius, *Historia Naturalis*, VII, 65 (ed. Mayhoff, II, p. 23)

Eusebius, *Onomastikon*, "Dan", (ed. Klostermann [GCS, 11, 1], p. 76)

Socrates, *Historia Ecclesiastica*, I, 17 (PG, 67, col. 117)